

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 24 • Sayı / Issue: 2 • Aralık /December2024 • 307-310

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: cuilah.1533002

**İBRAHİM YILDIZ. KUR'ÂN'DA SEBÎLÜLLAH KAVRAMI. BURSA:
EMİN YAYINLARI, 2015, 344 SAYFA.**

Fatma ÖZSARAÇ

Lisansüstü Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir
Anabilim Dalı, Mersin, Türkiye
Graduate Student, Mersin University, Institute of Social Sciences, Department of
Commentary, Mersin, Türkiye
fatmaozsarac@gmail.com <https://orcid.org/0009-0001-9826-6602>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Kitap İncelemesi/Book Review

Geliş Tarihi/ Received: 16.08.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 28.12.2024

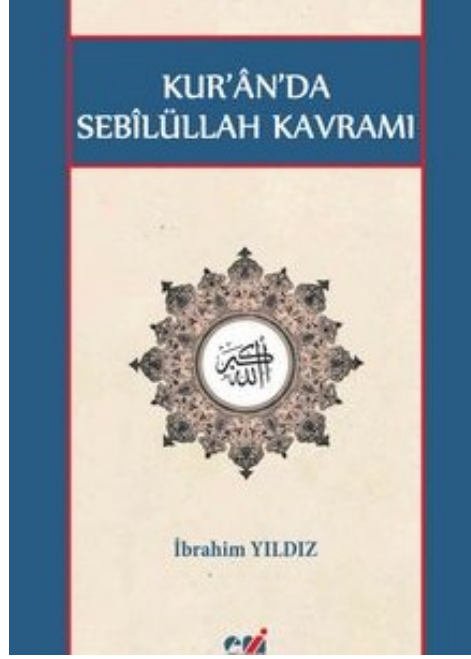
Yayın Tarihi/Published: 31.12.2024

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fatma Öz Saraç)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Çukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

İBRAHİM YILDIZ. KUR'ÂN'DA SEBİLÜLLAH KAVRAMI. BURSA: EMİN YAYINLARI, 2015, 344 SAYFA.

Müslümanların yegâne hedefi Allah'ın rızasına nâil olmaktır. Bunun gerçekleşmesi için de O'nun gösterdiği yoldan gitmeleri ve o yoldan asla çıkmamaları gerekmektedir. Allah'ın rızasına ulaştıran yollar, Kur'ân'da sebîlullah kavramı ile ifade edilmektedir. Sebîl ve Allah kelimeleri bir araya gelip terkip oluşturunca "Allah'ın yolu" manasına gelmektedir. Sebîl kelimesi bu terkiye girince hakiki manadaki "yol" anlamından çıkmakta ve mecâzî bir anlam ifade etmektedir. İnsanların ayak basıp üzerinde yürüdükleri yol nasıl onları bir hedefe götürüyorsa sebîlullah da insanları itikat ve amelde Allah'ın rızasına götürmektedir. Sebîlullah kavramı, Kur'ân'ın İslâm'a özgü bir medeniyet ve dünya görüşü oluşturmak için kullandığı anahtar kavramlardan biridir.

Kur'ân'da sebîl kelimesi toplam yüz yetmiş altı yerde geçmektedir. Allah lafzı ile birlikte sebîlullah kavramı ise altmış dokuz defa, aynı manayı ifade edecek şekilde zamirlerle birlikte (sebîlihi, sebîlüna, sebîlî) de yirmi iki defa kullanılmıştır (s. 30). Kelimenin Kur'ân-ı Kerîm'de çok tekrarlanması, birçok kelime ve kavram ile doğrudan veya dolaylı ilişki içerisinde olması ve pek çok önemli amel ile birlikte kullanılması Kur'ân'daki odak kelimelerden biri olduğunu göstermektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in daha iyi anlaşılması bakımından bu odak kelimelerin araştırılmasının önemi açıktır. Tefsir akademisyeni İbrahim Yıldız'ın "Kur'ân'da Sebîlullah Kavramı" adlı kitabı hayatın tümünü kapsayan sebîlullah kavramının Kur'ân'daki anlamını ortaya çıkarması, bu yolun özelliklerini ve yolun sonunda insanları nelerin beklediğini ele alması bakımından alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kitap, giriş ve üç bölümden oluşmakta olup sonuç ve kaynakça ile tamamlanmaktadır. Yıldız, giriş bölümünde Kur'ân-ı Kerîm'i daha iyi anlama çabaları kapsamında son yüzyılda geliştirilen konulu tefsir metoduna dikkat çekmektedir. Bu metotta kelime ve ifadeler, odak veya anahtar kavramlar çok önemlidir. Çünkü bir metni anlama ve yorumlamada kelime ve ifadelerin bilinmesi ve anlaşılması önemlidir. Hatta kutsal metinlerin anlaşılması ve yorumlanması sürecinde ise daha büyük önem arz etmektedir. Yıldız da kitabında semantik inceleme metodunu kullanmış ve sebîl kökünden türeyen kelimelerin ve konu ile ilgili diğer kelimelerin analizlerini yapmıştır. Ayrıca kitapta literatür tarama metodu da uygulanmıştır. Kur'ân ekseninde bir çalışma olduğu için temel kaynak Kur'ân-ı Kerîm'dir. İlgili ayetlerin tefsirleri için mümkün olduğunca fazla tefsirden faydalanılmaya çalışılmıştır. Yine temel hadis külliyatına gerektikçe başvurulmuş, ayrıca çalışmada ele alınan konularla ilgili kitap, tez ve makalelerden yararlanılmıştır (s. 21-23).

Eserde, sebîl kelimesinin Kur'ân'da geçtiği bağlama göre değişik anlamlara geldiği ifade edilmektedir. Kavrama verilen çeşitli anlamlar âyet örnekleri ile birlikte başlıklar halinde işlenmektedir. Konunun işlenişi esere verilen emeği göstermekte ve okurun anlam yelpazesini genişletmesine katkı sunmaktadır. Ancak bu kısımdaki din, hidâyet, kurtuluş, itaat, bağ, bağlantı, ilişki vb. bazı başlıkların diğer başlıklarla gruplandırılarak daha aza indirilebileceğini düşünmekteyiz. Zira bazı başlıklar, sebîl kelimesi ile anlam ilişkisi kurmada okurun zihnini zorlamaktadır (s. 40-56).

Eserde, Kuran'da sebîl kelimesinin eş anlamlıları olarak tarîk, sırât, şir'a, minhâc, millet, necd, sünnet ve rî' kavramları ele alınmakta, bu kavramların sözlük ve terim anlamları, Kur'ân-ı Kerîm'deki ele alınış şekilleri ve sebîl kavramı ile ilişkileri incelenmektedir. Okur, birbiriyle bağlantılı bu kavramlar hakkında faydalı bilgiler edinmekte ve bu kavramları kıyaslama imkânı bulmaktadır (s. 57-68).

Yıldız, eserinde sebîlullah kavramının anlamına dair görüşler sadedinde dil âlimlerinin, müfessirlerin, muhaddislerin görüşlerini ele almış ve bu görüşlere genel olarak bakıldığında Allah'ın rızasına götüren tüm hayırlı ameller, sebîlullah kapsamına alınırken özel olarak bakıldığında cihad, hac ve ilim tahsil etmenin vurgulandığını aktarmıştır. Yazar, sebîlullah kavramı hakkında sadece silahlı cihadı anlamının hatalı olduğunu belirtmektedir. Çünkü Resulullah'ın hadislerinde cihadın tarifi yapılırken umûmî manalara da yer verilmiş, kişinin kendi nefsiyle yaptığı mücadele de cihad mefhumuna dâhil edilmiştir. Öyle ise Allah rızasını amaçlayan her gayret bir nevi cihaddır (s. 74-89). Dolayısıyla sebîlullah terkinin dünya ve ahiret hayatında insanlara yararlı olan, insanlığın iyi yönde gelişmesini sağlayan bütün hayırlı işleri ihtiva etmek olarak anladığımızda sebîlullahın bu geniş anlamı ile cihadın geniş anlamı birbiriyle örtüşmektedir.

Yıldız, eserinde Tevbe sûresinin 60. âyetinde geçen "fi sebîlillah" terkinin mana ve kapsamını ayrı bir başlık altında ele almaktadır. Bunun sebebini ise âyet-i kerîmede zekâtın verileceği yerlerden birinin "fi sebîlillah" adı verilen bir grup olması ve "fi sebîlillah" kapsamına giren konular hakkında tartışmaların bulunması olarak belirtmektedir. Yazar, bu bölümde "fi sebîlillah"ın kimler olduğu hakkında müfessirler ve fakihlerin görüşlerini aktarmaktadır. Müfessirlerin ilk tercihinin sıcak savaşı ve savaşan mücahidleri içine alması olduğunu, ilgili âyetin tefsirine ilk olarak bu manayı verdiklerini, buna ilaveten her bir müfessirin "fi sebîlillah" kavramını kendi yaşadığı zaman diliminin etkisinde kalarak tefsir ettiğini, ilk dönemde İslâm'ı tebliğin önündeki engeller savaşarak kaldırılırken günümüzde ise İslâm'ı tebliğin şekli değişerek ilmî ve fikrî alana kaymış olması "fi sebîlillah"ın kapsam alanının bu yönde genişletilmesine neden olduğunu aktarmaktadır (s. 89-119). Yazar, bu bölümün sonunda "fi sebîlillah" payının eğer İslâm toplumlarında fiilî bir savaş durumu varsa mutlaka orada savaşan mücahidlere, savaş malzemeleri alımına ve savaş mağduru olan sivil Müslümanlara aktarılması gerektiğini fakat İslam toplumlarında barış ortamı hâkimse "fi sebîlillah" payından diğer cihad yollarına aktarılmasında bir sakınca bulunmadığı sonucuna varmıştır. Yine bu payın kapsamını tüm hayır işleri şeklinde genişletmenin ise ayette sayılan diğer yedi sınıfı da içine alan bir durumu arz edeceği için uygun olmadığını ifade etmiştir (s. 119).

Kitapta, Kur'ân'da sebîlullah kavramı ile benzer anlam ifade eden terkipler ve zıt anlam ifade eden terkipler ayrı ayrı ele alınmaktadır. Bu terkiplerin âyet örnekleri ile verilmesi ve tefsirlerdeki ele alınışlarının aktarılması, meraklısına sebîlullah kavramı ile ilgili ayrıntılı ve doyurucu bilgi vermektedir (s. 123-161).

Kitabın dikkat çeken bölümlerinden birisi de Kur'ân'da sebîlullah kavramı ile birlikte kullanılan fiillerin ele alındığı bölümdür. Bu bölümde sebîlullah kavramının hem geniş anlamını muhafaza eden hem de dar veya özel anlama gelmesine yol açan fiiller başlıklar halinde ele alınmıştır. Bu bölümde yazar, okura, kavramın birlikte kullanıldığı fiillerin kullanım şekilleri ve sıklığı hakkında genel bir bakış açısı kazandırmaktadır (s. 162-187).

Kitapta sebülullahın davranışlara yansımalarının ele alındığı bölümde, Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın rızasına nail olunacak amellerden bazılarının sebülullah kavramı etrafında açıklandığı ve bunların da'vet, cihad, kâtâl, şehâdet, infâk ve hicret olarak bizlere bildirildiği aktarılmaktadır. Bu amellere toplu olarak bakıldığında aralarında çok sıkı bir ilişki ve düzenin olduğuna ve buna İslâm'a da'vet süreci denileceğine dikkat çekilmektedir. Her biri başlı başına ayrı bir inceleme konusu olma potansiyeline sahip bu geniş kavramlar kitapta tanıtılmış ve ilgili âyetler ışığında sebülullah kavramı ile bağlantılı yönleri açıklayıcı bir şekilde aktarılmıştır. İslâm'a da'vet süreci ile ilgili kavramlar hakkında önemli bilgilerin yer aldığı bu bölümden her kitleden okuyucunun istifade etmesi mümkün görünmektedir (s. 203-275).

Kitapta, sebülullah kavramının Kur'ân-ı Kerîm'de iman edenler ile inkârcıları, iman edenler ile münafıkları ayırt etmek için bir mihenk taşı olduğu konu edilmiştir. Sebülullah kavramının yer aldığı birçok âyette bu grupların aralarındaki farklılıklar ortaya konulmaktadır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de cennetteki derece farklılıklarında sebülullah kavramı ile ilgili amellerin etkisinin büyük olduğu açıkça vurgulanmaktadır. Allah, kendi yolunu takip eden Müslümanlara katından bir rahmet, mağfiret ve güzel bir rızkın yanında sevgisini ve cennetini vaat etmektedir. Ayrıca meleklerin bu kullara dua edecekleri ve tüm insanların korkudan titreyeceği ahiret gününde sebîli uğrunda canla başla mücadele edenlerin asla korku ve üzüntü duymayacakları müjdesi verilmektedir. Kitapta sebülullaha engel olma çabalarının var olduğu ve bu engellemelerin yapıldığı yollar anlatılmakta, engel olmaya çalışanları dünyada ve ahirette bekleyen kötü akıbetler ele alınmaktadır (s. 276-317).

Yıldız, çalışmasında faydalı bir eser ortaya koymanın çabasıdadır. Tefsir alanında akademik bir eser olmasına rağmen akıcı bir dil kullanmakla okuyucu kitlesini genişletmiştir. Gerek kaynak yelpazesinin geniş olması ve bilimsel bir çalışmada olması gereken tekniklerin kullanımı gerekse konular ele alınırken araştırılacak başlık seçimleri ve sunduğu konularda okuyucuyu irşad etmesi gibi yönlerine bakılırsa yazarın yazımdaki mahareti açıkça görülmektedir. Kitapta, Kur'ân'da sebülullah kavramının nerelerde, nasıl, hangi anlamlarda ve hangi ilişkilerle kullanıldığı titizlikle anlatılırken okur da Kur'ân'da bir yolculuğa çıkmakta tabir caizse âyetler arasında seyir halinde yoluna devam etmektedir. Allah'ın razı olduğu yola dikkat çeken bu eser okunur, anlaşılmaya, hayata tatbik edilmeye çalışılır ve başkalarına da tavsiye edilip çeşitli vaaz, sohbet veya ders meclislerinde ele alınırsa istifade edilebilecek bir kitap özelliği taşımaktadır. Çünkü yolun ve yolda olmanın farkında olmak insana istikamet kazandıracak ve amelleri yine bu yolda işlemesine yardımcı olacaktır.